

Мария Попова

Институт за български език „Проф. Л. Андрейчин“
при Българската академия на науките
София, България

Рецензии и обзори

Valentina Georgieva. Military English: from Theory to Practice.
Sofia, G. S. Rakovski National Defence Academy Publisher,
2015. 139 pp.

Монографията на Валентина Иванова *Military English: from theory to practice* е посветена на тема, която се отличава с научна и обществено-политическа актуалност, тъй като военният английски език, по-специално терминологията на НАТО, при употребата ѝ от българските военни, не е била предмет на цялостен анализ. Същевременно обаче нейната стандартизация е от особена значимост и без алтернатива за успешната комуникация чрез един общ език.

Изследването представлява многостранна характеристика на военния английски език (със специално внимание към натовския му вариант), при което акцентът се поставя върху терминологията.

Целите са, като се разкрият особеностите на военния английски език в качеството му на база за осигуряване на комуникацията в дадената професионална област:

- да се подпомогне взаимодействието между натовските въоръжени сили в мироопазващите, хуманитарните и политическите им мисии;

- да се предостави на военните специалисти и на преподавателите по военен английски език „по-дълбок поглед върху главните лингвистични особености, произхода, влиянието и възможното бъдещо развитие на военния английски език“ (с. 6);

- да се привлече вниманието към проблема за т. нар. „политическа коректност“ с нейния ефект върху английския военен език, респ. терминологията на НАТО, върху българския военен език с неговата терминология и във връзка с това – да се разкрият манипулативните практики във военния и политическия дискурс;

- да се обогати методиката за обучение по военен английски език чрез осигуряване на образци, идеи и насоки при представяне на военната терминология в автентични езикови ситуации;

- да се подпомогне стандартизацията на българската военна терминология при съгласуването ѝ с натовската, особено по отношение на преводаческите трудности.

За постигането на тези цели авторката е приложила най-подходящите подходи (синхронен с поглед и към диахронията; съпоставителен; конструктивистки; семасиологичен) и методи (когнитивен; количествен; анкетен).

Трудът се състои от 139 стр. Като се вземе под внимание значимостта на проблематиката, може да изглежда, че той не е достатъчно обемен. Затова бих искала да отбележа уменията на авторката да изразява богато съдържание в много синтезирана форма. Освен това тя привежда резултати от редица обеменни изследвания – свои или на други автори. В книгата ѝ обаче присъстват предимно резултатите, а повечето анализи остават извън нея. От една

страна, това е подходящо за военните специалисти, но от друга – недостатъчно убедително за лингвистите.

Съдържанието е разпределено в Увод, 4 части и Заключение (плюс Библиография и Приложение).

I част *Лингвистични характеристики на военния английски език* (с. 8–59) може да се смята за обобщение на главните лингвистични характеристики на военния английски език въз основа на настоящ и предходен анализ от авторката, както и от други автори – с редица примери и статистически данни.

Тя се състои от 12 раздела, озаглавени:

- Военен английски език – дефиниция.
- Теоретични основания.
- Военният английски език – продукт на военната субкултура.
- Специализирани речници на съответните военни служби.
- Военният английски език и хуморът.
- Произходът на военните термини.
- Словообразуването при военната терминология.
- Военният английски език – продуктивна част на английския език.
- Военният английски език и общият английски език.
- Военни термини в идиоматични изрази.
- Военни термини като думи на годината.
- Военният език и сексуалният език.

Тези 12 раздела са с висока информативна стойност. Не са обаче равностойни по приноси на авторката. Някои от тях са само реферативни (напр. 5. и 8. раздел), други – изцяло разработка на авторката, предназначени за целите на настоящата монография (напр. 2., 6., 7., 10. раздел); трети – смесени (напр. 1., 3. и 4. раздел). По тази причина тук ще се спра само на някои от тях.

В първия раздел *Военният английски език – дефиниция* са засегнати следните два въпроса:

- Синонимните метатермини, които английските и българските учени използват за означаване на военния език, срв. *англ.* military language, military terminology, military slang, military lingo, military jargon, military argo, soldier's language, army language; *бълг.* военна терминология, военен език, военен под-език, военна лексика, език на военните, армейски социолект, от което авторката прави важния за развитието на теорията, а също така и на практиката, извод, че липсва разграничение между лингвистичните типове, прилагани в професионалната военна сфера.

- Дефиниции на изучавания в монографията обект (военния английски език). Авторката привежда редица дефиниции от други автори, които смятам за непълни, неопределени и недобре структурирани. В този смисъл, поне за мене, остава неясно защо тя не ги е анализирала критично и защо като учен, навлязъл дълбоко в тази проблематика, не е предложила своя дефиниция, както е направила напр. за NATO English.

Във втория раздел, озаглавен *Теоретични основания*, се разискват редица теоретични въпроси, като напр.

- Връзката на военната с други терминологии, като е наблегнато на нейното подобие с юридическата, а специално внимание е отделено на съотношението ѝ с политическата. (Даденото обяснение, че военните действия са резултат от политически решения, всъщност разкрива и ролята на социолингвистичния фактор в нейното формиране.)

- Възникването на българската военна терминология и първите изследвания върху нея.

- Някои социолингвистични аспекти в нейното функциониране.

След тези различни ракурси към обекта на анализа авторката поставя основните тези, които доказва с по-нататъшното съдържание на тази I част. Такива са напр. следните:

- Военният английски език е продукт на военната субкултура.
- Различните военни сили, служби и клонове имат свой специализиран речник (лексика).
- Някои военни сленгови термини са хумористични.
- Военната английска терминология следва общите тенденции на словообразуването в английския език.
- Военният английски език е подчинен на принципите за езикова икономия.
- Военният английски език е изключително продуктивна част от днешния английски език.
- Военният английски език си взаимодейства с общоупотребимия английски и с други езици за специални цели.

Седмият раздел е синтезирана, но пълна картина на различните начини и средства за образуване на езиковата форма на термините.

Деветият раздел е посветен на двата процеса и резултатите от тях, характерни за взаимоотношението между терминологията и общоупотребимата лексика – терминологизация и детерминологизация.

Десетият раздел може да се разглежда като продължение на темата за детерминологизацията. Приносна тук е класификацията на идиомите със съставка военен термин, интересен момент в която е изборът на базовия компонент (наречен ключова дума) при съпоставката на английските идиомите с българските им съответствия.

В единадесетия раздел, като се позовава на данните от социолингвистично допитване, авторката подчертава наличието на военни термини, избрани за думи на годината в САЩ или за думи с най-висок рейтинг в определени категории (срв. *най-креативна, най-евфемистична, най-ненужна, най-скандална*), което е доказателство за изведената устойчива тенденция в образуването на „политически коректни“ военни неологизми.

Във II част *Военният английски език и политическата коректност* (68–84 с.) авторката дискутира много актуалния и обществено значим проблем за „политическата коректност“ в езика, както и спецификата му във военния стил и неговата терминология за английския и за българския език.

Анализира редица нови термини евфемизми като проява на тенденцията към „политическа коректност“, проследява тяхната поява, образуване и функциониране, намира съответствията им в българския военен език и терминология.

Разкрива манипулативната същност на т.нар. „политическа коректност“. Привежда и данни от анкети за различния начин, по който гражданите възприемат информацията, предадена „политически коректно“ (т.е. манипулативно) и чрез пряко назоваване.

В III част *Натовският английски като военен английски език* (с. 85–100) вниманието е фокусирано върху т.нар. NATO English като език на комуникацията между военнослужещите от натовските държави и техните партньори извън НАТО.

Поставя се въпросът за споделените отговорности между военните специалисти и военните лингвисти за успешността на мироопазващите и другите операции, която зависи от възможността за комуникация чрез един общ език.

Освен това се изтъква и друг един аспект за езиковите способности на военнослужещите и те се разглеждат като ключ за вникването в идеологията и културата на враговете, което рефлектира върху запазването на човешкия живот.

В тази част се обобщават и начините за адаптация с последвала стандартизация на термини от военния английски език в българската военна терминологична система. Авторката споделя и опита си като участник в Терминологичната група към Министерството на отбраната. Специално внимание

заслужава нейният извод, че на българската военна терминология предстои да извърви дълъг път, за да отговори на своето предназначение.

В IV част *Овладеяването на натовския английски език* (с. 101–123), като прилага конструктивисткия подход, авторката описва езикови ситуации, в които се използва натовският английски език; изнася трудностите, които срещат българските миротворци (чрез анализ на данните от анкета с тях) и дава препоръки за усъвършенстване на езиковото им обучение.

Новите знания (или както е прието да се наричат – приноси), които ни дава тази монография, са и по-обща, и по-конкретна, и теоретична, и приложна, но погледнати в количествен аспект – многобройни. По тази причина не е възможно в една рецензия да се отразят пълно, нито да се разискват в техния по-широк контекст. Затова ще ги представя накратко, като ги разделя в две групи.

Първа група. Теоретични приноси.

1. Най-общият принос, към който могат да бъдат подведени в една или друга степен и всички останали, е многоаспектната лингвистична характеристика на военния английски език – с насоченост към натовската терминология и към съвременната българска военна терминология.

2. Формулирана е пълна и точна, но синтезирана дефиниция на NATO English, която при съответно структуриране може да бъде предложена като официална и включена в документите на НАТО и в речниците.

3. Дават се сведения за произхода на английските военни термини в исторически план като заемки от различни езици (латински, старогръцки, старофренски, германски езици, италиански, руски, датски, шотландски, японски, арабски, урду, хинди плюс интернационални суфикси и префикси). Същевременно не се оставя без внимание обратната тенденция, а именно (след II световна война и днес) английският език вече като донор на нови интернационални военни термини в редица други езици.

4. Определяйки вътрешнолингвистичната същност на явленията терминологизация и детерминологизация като семантична деривация, авторката е установила 5-те основни лингвистични и екстралингвистични причини за техните взаимоотношения (вж. стр. 51, където са описани и онагледени с примери).

5. Обобщени са лингвистичните техники за създаване и стратегиите за налагане на нови английски термини и техни български еквиваленти в резултат от тенденцията за „политическа коректност“ и с многобройни примери се разкрива тяхното евфемистично съдържание и манипулативна цел.

Втора група. Приложни приноси – за усъвършенстване на комуникацията чрез стандартизация и ефективно чуждоезиково обучение.

1. Анализирайки военния английски език и в цялост, и в спецификата му при отделните военни клонове, поставяйки ударение върху неговия натовски вариант, авторката обосновава необходимостта от повсеместна стандартизация, като доказва ролята ѝ за успешността на комуникацията и респ. на военните мисии.

2. Сумира главните тенденции в преводаческите, респ. стандартизационните дейности, обсъжда някои от възникналите трудности и предлага решения за тяхното преодоляване (въз основа на опита си като участник в Терминологичната група към Министерството на отбраната).

3. Авторката доказва, че езиковото обучение по общ, военен и натовски английски език е жизнено важна част от подготовката на натовските сили за операционална ефективност.

4. Чрез позоваване на натовски документи и въз основа на сведения от други автори тя изтъква ролята и отговорността на военните лингвисти за комуникация и чрез езика на враговете, с което разширява диапазона от изисквания към чуждоезиковите умения.

5. С висока стойност са препоръките на авторката към българските миротворци:

- от перспективата на стандартизацията в натовската терминология с изискването за взаимодействие (interoperability);

- от перспективата за подобряване на чуждоезиковите умения на българските военнослужащи в задграничните мисии.

6. Дефинирани и систематизирани са реалните езикови ситуации, в които се намират българските миротворци по време на мисии (по данни от анкета с българските военнослужещи в операции на НАТО).

7. Установени и класифицирани са:

- военните английски термини, необходими за военните мисии (по данни от анкетата);

- трудностите при комуникацията чрез английския език – общ, военен и натовски, като са посочени начините за отстраняването им.

В заключение бих искала отново да подчертая, че трудът на Валентина Георгиева *Military English: from theory to practice* обогатява както с нови интересни идеи, така и с особено полезни приложни разработки образци тази област от лингвистиката, която изучава езиците за специални цели (LsSP), и в частност нейното ядро – терминознанието.

✉ Мария Попова
mpopova41@abv.bg

Публикувано: 15 април 2016